

KİTAP ELEŞTİRİLERİ / BOOK REVIEWS

RUDOLF AGSTNER (der.), *Die Türkei 1960: Politische Berichte von Botschafter Karl Hartl an Außenminister Bruno Kreisky* (Viyana: LIT Verlag, 2011), 187 ss. ISBN 978-3-643-50307-7

Avusturya'nın 1958 ile 1963 yılları arasındaki Ankara Büyükelçisi Karl Hartl'a ait 1960 yılı siyasi raporlarından oluşan bu çalışmayı ortaya koyan Rudolf Agstner, 1969-1970 yılları arasında Tel Aviv Üniversitesi'nde Arkeoloji ve Ortadoğu Tarihi öğrenimine başlamıştır. 1971-1975 yılları arasında Viyana Üniversitesi'nde hukuk öğrenimi görmüş, 1977 yılında da Viyana Diploması Akademisi'ni—Diplomatische Akademie Wien—bitirerek Avusturya Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başlamıştır. Avusturya Büyükelçisi olarak Paris, Brüksel, Trablus, New York/BM misyonu, Kahire, Bonn ve son olarak da Etiyopya'da görevlerde bulunmuş, Innsbruck Üniversitesi Çağdaş Tarih Enstitüsü'nde çalışmış, Avusturya'nın Ortadoğu, Afrika ve Amerika'daki varlığı konularında çok sayıda çalışma yapmış bir büyükelçi ve akademisyendir.

Agstner'in *DieTürkei 1960: Politische Berichte von Botschafter Karl Hartl an Außenminister Bruno Kreisky* ['Türkiye 1960: Büyükelçi Karl Hartl'ın Dışişleri Bakanı Bruno Kreisky'ye Siyasi Raporları'] başlıklı bu son çalışması, bütünüyle Avusturya Dışişleri Bakanlığı'nın arşiv belgelerine dayanmaktadır. 1958 ile 1963 yılları arasında Avusturya'nın Ankara Büyükelçisi olarak görev yapan Karl Hartl'ın Türkiye'nin o dönemki siyasi gelişmeleri dikkate alındığında, rapor ettikleri ve etmedikleri, değerlendirmelerinin ne denli gerçekçi olduğu günümüzden bakıldığında son derece önem kazanmaktadır. Büyükelçi Karl Hartl'ı yakından tanımaya çalışalım:

Karl Hartl (1909-1979) büyükelçi olarak Türkiye'ye gelmeden önce, kendisinden iki yaş küçük olan Avusturya Dışişleri Bakanlığı müsteşarı Dr. Bruno Kreisky'nin sekreteri olarak görev yapmış. Hartl da Kreisky gibi sosyalist dünya görüşünü benimsemiş ve Avusturya'nın 1938 yılında ilhak edilmesinin ardından sürgüne gönderilmiştir. Büyükelçi Karl Hartl, Dr. Bruno Kreisky'nin Temmuz 1959'da Avusturya Dışişleri Bakanı olmasının ardından ona—Agstner'in deyişiyle, “Son derece edebî, neredeyse felsefî nitelikte” (s.9)—raporlar ulaştırmaya başlamıştır.

Bu raporların ikili ilişkilerden ziyade ağırlıklı olarak Türkiye'nin iç işlerine, siyasetine ilişkin değerlendirmelerden oluşması dikkat çekicidir. Söz konusu çok geniş yelpazedeki raporlardan birkaçı, şu konuları içermektedir: Avusturya-İtalya arasındaki siyasi sorunlardan biri olan Südtirol (Güney Tirol) Sorunu, Kıbrıs Sorunu, seçimler, Anadolu köylüsünün gelir durumu, Hindistan Başbakanı Nehru'nun, Ürdün Kralı Hüseyin'in Türkiye Ziyareti, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi, Paris Konferansı, Rus Büyükelçisiyle (Ryjev) görüşme, vb. Bir büyükelçinin diplomatik kurallar çerçevesinde kaleme aldığı, belirli bir biçime sahip, kriptolu olarak kendi devletine ulaştırdığı bu türden raporların deşifre edilmesi, diplomaside pek de yaygın karşılaşılan bir durum olmasa gerek. Ancak, zamanla kimi devletlerin arşivlerinin bir kısmını açtıklarını, bunları paylaştıklarını da görmek mümkün. Araştırmacılar için arşiv belgelerinin öneminin ne denli büyük olduğu yadsınamaz hiç kuşkusuz.

Agstner'in de çalışmasında, Hartl'ın ülkemizde görev yaptığı 1958 ile 1963 yılları arasındaki siyasi raporlarını incelediğini, ancak 1960 yılına ait, ilki 3 Şubat 1960, sonuncusu 17 Aralık 1960 tarihli toplam elli üç raporla sınırlandığını görmekteyiz. Raporlar incelendiğinde, Büyükelçi Hartl'ın sadece bilgiye ulaşma, bunları değerlendirip birtakım öngörülerde bulunma yönünün değil, aynı zamanda edebî donanımının, güçlü bir yazma isteğinin, kalemi kuvvetli bir büyükelçi oluşunun da izlerini görmek, göndermede bulunduğu edebiyatçıların—Friedrich Schiller, Samuel Beckett, Gerhard Bronner, Bertolt Brecht—eserlerinden hareketle söylemek mümkündür.

Çalışma, sırasıyla aşağıdaki sekiz bölümden oluşmaktadır: “Önsöz” (Heidemaria Gürer), “Giriş Niteliğinde Değerlendirme” (Rudolf Agstner), “Karl Hartl’la Kişisel Anılar” (Annie Weich [Büyükelçi Hartl’ın kızı]), “Avusturya Diplomasisinde Politik Rapor” (Rudolf Agstner), “Avusturya Büyükelçisi’nin Türkiye’deki (1960 yılı) Politik Raporları” (Karl Hartl), “Özgeçmişleriyle Kişiler İndeksi,” “Zaman Çizelgesi—Avusturya’da ve Türkiye’de 1960 Yılı,” “Politik Raporlar (1960 yılı) İndeksi.”

Avusturya’nın şu anki Ankara Büyükelçisi Heidemaria Gürer, çalışma için kaleme aldığı “Önsöz”de Karl Hartl biyografisinin Yirminci Yüzyıl Avrupa ve dünya tarihinin birçok önemli olaylarına tanıklık etmiş olması açısından ender ve etkileyici bir biyografi oluşunun altını çizer. 457 yıllık Avusturya-Türkiye—Avusturya Monarşisi-Osmanlı İmparatorluğu—diplomatik ilişkileri çerçevesinde, Karl Hartl’ın 49. Avusturya Büyükelçisi, her iki İmparatorluğun çöküşünden sonraki de Altıncı Büyükelçi ve kendisinin bugün 60. Büyükelçi oluşuna değinerek, köklü diplomatik ilişkilerimize dikkat çeker. İki ülkenin imparatorluk sonrası ilişkilerini ele alan çalışmaların—Avusturya’daki azımsanamayacak sayıdaki Türk göçmenleri de göz önünde bulundurulduğunda—neredeyse yok denecek kadar az olması, söz konusu köklü diplomatik ilişkilerimizle örtüşmediği, bir gerçektir. Bunda her iki ülkenin de birbirlerini anlama konusunda isteklerinin yetersizliğinden söz edilebilir.

Bu bağlamda, Rudolf Agstner “Balkan’ların, Güneydoğu Avrupa’nın ve Karadeniz Bölgesi’nin şimdilerde Avusturya dış politikasının ağırlık noktasını oluşturduğunu” ve anılan “Bölge ülkeleriyle Avusturya arasında ilişkilere dair bilimsel bir çalışmanın eksikliğine” vurgu yaparak başlar çalışmasının “Giriş Niteliğinde Değerlendirme” bölümüne (s.9). Aynı bölümde, Karl Hartl’ın 1958 ile 1963 yılları arasında kapsayan seçme siyasi raporlarının yayımlanmasının hedeflendiğini, ancak kendisinin, çalışmasını 1960 yılı seçme raporlarıyla sınırladığını vurgular (s.9).

Agstner’e göre, Karl Hartl’ın ülkemizdeki büyükelçilik yılları son derece uygun koşullarda gerçekleşmiştir. Şu örneklerden yola çıkarak açıklar Agstner bu savını: Bayan Menderes’in erkek kardeşi Samim İzzet Yemişçi, 1954-1957 yılları arasında Avusturya’da elçi, 1961’e kadar da Viyana’da Büyükelçi olarak görev yapar ve Başbakan eniştesini Hartl’a tanıtır. Ayrıca, Başbakan Menderes’in eşi Evliyazade Fatma Berin Hanım, on iki yaşındaki oğluluyla birlikte ziyaret ve alışveriş amaçlı, kardeşinin ve annesi Evliyazade Naciye Hanım’ın yanında Viyana’da bulunmaktadır; Bayan Menderes’in sorunu, oğluna arkadaş olabilecek aynı yaşlarda bir Türk çocuğu bulmaktır. (s.10)

Büyükelçi Hartl’ın 12 Temmuz 1958 tarihli raporunda (21-Pol/58)—bir gün önce göreve başlamıştır!—Menderes’e ilişkin değerlendirmesi dikkat çekicidir: “Türkiye’nin kurnaz ve güçlü, yarı diktatör adamı, tabiri caizse gündelik yaşamında kadın, çocuk ve hobilerden bahsederken—yıkmak ve inşa etmek onun hobisi çünkü—oldukça nazik ve insancıldır” (s.10).

Agstner 27 Mayıs askeri darbesini şu sözlerle değerlendirir: “1960 yılı, modern Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bir dönüm yılı olur. Modern Türkiye’nin ‘kurucusu’ Atatürk’ten sonra on yıllık iktidarı boyunca kendisini bu modern ülkenin ‘mimar’ı olarak gören Adnan Menderes rejimi, 27 Mayıs 1960’da bir askeri darbeye son bulur. Menderes, iktidarı yıllarında her geçen gün, demokratlıktan diktatöre dönüşmüştür” (s.10). Büyükelçi Hartl ise, 1 Mart 1960 tarih ve “Türkiye’de Yoksulluk ve Sosyopolitik Yansıması” başlıklı raporunda (10-POL/60) Menderes İktidarı’nı aşağıdaki saptamalarla değerlendirir: “Sayın Menderes’in yaptığı yollarda, sadece Türk ordusu değil, aynı zamanda sosyal bir dönüşüm de uygun adım yol alır.”

Çalışmanın hedef kitlesi öncelikle Demokrat Parti dönemi ve Adnan Menderes ile 27 Mayıs Askeri Darbesi’ni çalışan araştırmacılar, tarihçiler ve siyaset bilimciler gibi görünse de, bir dönemin “gizli” arşiv belgeleri olması nedeniyle, çok geniş yelpazede bir kitleye hitap ettiği de kesindir. Uzunca bir süre uluslararası ilişkiler alanında yankı bulan “Wikileaks” belgelerinin belki de klasik prototiplerini görmek

mümkün bu çalışmada. Çalışma, aynı zamanda Büyükelçi Hartl'ın görev yaptığı 1948 ile 1963 yıllarına ait tüm siyasi raporların da yayımlanması yönündeki beklentiyi artırmaktadır. Buna koşut olarak, aynı döneme ilişkin Avusturya'daki Türk Büyükelçisi'nin kaleme almış olduğu siyasi raporların açıklanması beklentisini de beraberinde getirmektedir. Dilimize kazandırılması durumunda başlangıçta değinilen konuları çalışanlar için bu eşsiz arşiv belgelerinin önemi hiç kuşkusuz paha biçilemez niteliktedir. Çalışmanın sonuna biyografileriyle birlikte eklenen kişiler ve hangi raporda yer aldıklarını belirten liste, belirtilen kişiler üzerinde yoğunlaşmak isteyenler için büyük bir kolaylık sağlamaktadır. Türkiye-Avusturya ilişkilerine dair çalışmaların son derece azlığı göz önünde bulundurulduğunda çalışma, daha da önem kazanmaktadır. Tarihi belgeler üzerinden oluşturulan iç siyasi gündemimizle de örtüşen çalışmaya, ilgili kesimlerin kayıtsız kalmayacakları düşünülmektedir.

TEVFIK EKİZ

Cankaya Üniversitesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü

CEMİL BOYRAZ (der.), *Gençler Tartışıyor: Siyasete Katılım, Sorunlar ve Çözüm Önerileri* (İstanbul: TÜSES, 2010), 271 ss. ISBN 978-605-5755-41-6

Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı'nın (TÜSES) *Gençler Tartışıyor: Siyasete Katılım, Sorunlar ve Çözüm Önerileri* adlı kitabı gerek niteliksel ve niceliksel metod kullanımı, gerek özenli örneklem seçimi, gerekse de teorik bağımlı analizleri ile gençliğin siyasete katılım dünyasına incelelikli bir giriş mahiyetinde görülebilir. TÜİK'in belirlediği NUTS I düzeyindeki illerde 16-29 yaş arası 1,203 katılımcı ile gerçekleştirilen niceliksel araştırmaya ek olarak 18-25 yaş arasındaki 164 katılımcı ile 26 odak grup görüşmesi, tüm öznelerin kendilerini gözden geçirmeleri açısından önemli bir fırsat çerçevesi sunuyor. Siyasi partilerin gençlik kollarında ve sivil toplum kuruluşlarında çalışanlarla birlikte ev kızları, çalışanlar ve engelli gençler, odak grup görüşmeleri örneğinde bulunuyor. Ev kızları, çalışanlar ve engellilerin, 'görünmeyen gençlik'in temsili olarak örnekleme yer alması da gençlik çalışmaları açısından umut vericidir. Bununla birlikte araştırmanın görünür bir metodolojik hassasiyeti söz konusu. Akademik ve entelektüel dünyanın fetiş nesnesi haline getirdiği anket, taşıdığı bilgi verme kapasitesinin farkındalığıyla kullanılmış, anketin verebildiği bilgiden fazlasını alma iddiası olmadan odak grup sonuçları ile metodolojik çerçevesi çizilmiş.

Dokuz makaleden oluşan kitabın birinci makalesinin yazarı Kemal Kılıç, "Gençlerin Siyasal Eğilimlerini Etkileyen Faktörler" başlığında gençlerin siyasi tercihleri, siyaset algılamaları ve türlü gündelik pratiklerine dair kapsamlı bir resim sunuyor. Ancak 'Devlet gelirlerde eşitlik sağlamak için ekonomiye karışmalı mı' ve 'Üniversite dahil bütün okullar ücretsiz olmalı mıdır' sorularına katılan gençlerin 'devletçi'—yazarın kendi ifadesiyle, 'bir anlamda solda'—paydasında düşünülmesi ve buradan hareketle bu 'devletçi' tercihin parti yandaşlıklarından bağımsız olduğu çıkarımı güçlü durmamaktadır (s.38). Yazarın AKP kurgusunda AKP seçmeni gençlerin hükümet işlerinin dini kurallara göre yönetilmesini desteklememe yahut namaz kılmama oranlarının yüksekliği sürpriz olarak karşılanmış. Bu normatif yaklaşımlar üzerinden gençliğin siyaset algısı hayli hipotetik duruyor. Gençlerin, Atatürkçülük, liberalizm, demokratlık, milliyetçilik, İslamcılık, sosyalistlik, muhafazakârlık, ulusalcılık, laiklik ve devrimcilik siyasal akımlarına yakınlık dereceleri alınmış ve sadece ulusalcılığın tüm siyasal akımlarla pozitif korelasyona girdiği görülmüş. Temel çıkarım, gençlerin ulusalcılık temelinde siyaset yürüttükleridir. Ancak, resmi ideolojinin sunduğu

ve *siyaseten doğruculuk* adına ulusalcılığın siyaset paydasındaki hegemonyası şaşkıncı değildir. Bu açıdan siyaset yaklaşımı üzerine geliştirilen yaklaşımın temel referansı anket çıktıları yerine odak grup görüşmeleri olarak belirlenmelidir.

Yazarın kimlik siyasetine karşı belirgin bir tavrı söz konusudur: “Gündelik hayatımızı etkileyecek politik konular temelinde oy kullanılmaması, siyasi partilerin neyi önerdiği değil, kendilerine benzer kimlikleri olan adaylara oy vermektedirler” (s.67). Yazar, siyaset yapma yöntemini değiştirme gerekliliği ile ‘doğru’ siyaset yapma biçiminin önündeki engeli şöyle izah edecekti: “Ülkemizdeki demokratikleşmenin önündeki en büyük engel kanımca kimliklerin ve dini hassasiyetlerin oy tercihlerinde bu kadar belirleyici bir role sahip olmasıdır” (s.68). Kimlik siyasetine karşı geliştirilen bu pozisyon sosyolojik referanslarını yitiriyor; zira bu noktada 1980’lerden itibaren ulus-devlet söyleminin zayıflaması, devletin kontrol ettiği kamusal alanın çözülmeye başladığını kabul etmek gerekir. Bu boşluğu doldurmaya aday olarak sivil alan yeni bir dayanışma kapısı olarak kendini göstermeye başlamıştır. Yeni özne arayışı olarak soyutlanabilecek bu durum, post-modernizmin temel söylemleri içerisinde yer alır. Kimliğin oluşum süreci, mevcut ideolojik, kültürel ve ekonomik ağların yeniden tanımlanması ve yer değiştirmesi ile yeni ve sürekli dönüşen kimlikleri doğurur, doğurmaktadır. Bu açıdan, ‘şimdiki’ ve ‘geçmiş zaman’larıyla barışık olmayan, üstüne modernizmle gelecek ile geçmiş arasında sıkışmış birey, kurtuluşu ütopya yaratmayan kimliklerde bulacaktır. Zira, kimlik siyaseti muğlaklaşan hayata karşı bir sığınma biçimini de yansıtır.

Kitabın ikinci makalesinde Emre Erdoğan kuramsal çerçevesini, gençliğin siyasete katılmamasının sosyal bir kanun olduğu iddiasıyla kuruyor. Tarihsel arka planı ise Şerif Mardin’in ‘merkez-çevre’ gerilimleriyle örüyor: siyasal katılım devletin izin verdiği ölçüde mümkün olabilecektir. Bir Osmanlı geleneği olarak ‘güçlü devlet’in varlığı 1961 Anayasası’nın özgürlükçü çizgisiyle yüzleşecek ve geride içselleştirilemeyen bir siyasal sistem kalacak, 1982 Anayasası ile de tüm örgütlenmeler baltalanacaktı. 1990 sonrası ekonomik krizler, “terör ve siyasal İslam’la mücadeledeki başarısızlık” yazara göre siyasete katılımdan vazgeçiş parametrelerini oluşturuyor. Bu tarihsel arka plandan sonra sayıları konuşuran yazar, ‘Türkiye Gençlik Araştırmaları Bibliyografyası’ ile çok kapsamlı olmamakla birlikte yine de önemli bir boşluğu dolduracak türden bir bibliyografya çalışması sunmuş.

Yazar, odak grup görüşmelerinden elde ettiği bulguları ‘Siyasi Katılım Motivasyonları’ ve ‘Siyasi Katılım Engelleri’ ikili ekseninde okuyarak alt kümelemelere gidiyor. Siyasi Katılım Motivasyonlarını, Aile ve Arkadaşlar, Rol Modelleri, İdealler/Dünya Görüşü, Çıkarlar/Beklentiler ile kurgularken Siyasi Katılım Engellerini, Depolitizasyon-Aile, Kaynak Eksikliği: Para ve Zaman, Siyaset Süreçleri, Eğitim ve Siyaset Stajı, Parti İçi Demokrasi ve Katılım alt başlıklarında açıklıyor. Odak grup görüşmelerine göre ailede aktif siyasetle uğraşan/uğraşmış fertlerin varlığı gençlerin siyasete ‘bulaşmalarında’ etkili oluyor. Weber’in ‘karizmatik liderlik’ kuramından bakacak olursak, gençlerin azımsanmayacak bir kısmı da parti liderlerine sempati besleyip yaşam hikayelerinde buldukları ortak noktalar etkili olmaktadır. Gençlerin siyasette beslendikleri ana kaynak ‘dünyayı değiştirme ihtiyacı’dır. Hatta partilerine rağmen partilerinde (merkez/ana akım siyasi partiler şeklinde çerçeveselendirebiliriz) bu ihtiyacı dillendirebilmektedirler. Parti görüşü olmayan gençlerin parti yandaşı gençleri materyalist çizgide görmeleri, hatta partilerarası aynı yaftalamanın yapılmasının ‘öteki’ özne oluşumunu motive eden bir unsur olduğunu belirtiyor. Siyasi Katılım Engelleri başlığındaki Depolitizasyon-Aile kümesi ise ailenin siyasi katılımın itici gücü olduğu kadar siyasi katılıma engel olabileceğinin ipuçlarını veriyor. ‘Kardeşin kardeşi öldürdüğü’ o yılların aileler tarafından siyasi katılıma yönelik himayeci ve tehdit gücü olarak kullanılmasına önlem olarak yazar, 1980 gerçeğinin yeniden yorumlanmasını önererek kilit bir noktaya ulaşıyor. Siyasetin maddi yoksunluğa rağmen devam ettirilmesi ve sosyal çevreden dışlanma diğer iki engel olarak tasvir ediliyor. Yazarın sonuç bölümünde siyasete katılmanın muhafazakarlaştıran bir öze sahip olduğu iddiası siyaset dışı katılım önerisine kapı aç-

yor. Diğer taraftan yazar, siyasal katılımın oy vermeye indirgenmesinin siyasal anomiyeye yol açacağını belirtiyor. Ayrıca gençler arası yaşanan yabancılaşmayı da siyasetleştirme çabasının bir ürünü olarak okuyor.

Üçüncü makalenin yazarı Yüksel Taşkın, gençlerin politikleşme süreçlerini mercek altına alıyor. Bunu yaparken gençliğin ampirik siyasal katılım oranlarına örtülü bir eleştiri yaparak ‘başka türlü’ örgütlenmenin de siyasal katılım olarak kabul edilebileceğini ifade ediyor. Bu düşünceye göre, sivil toplum ve cemaat yapılanmalarının da politik gençlik havuzunu genişletmektedir. Odak grup görüşmelerindeki siyasal katılımı parti yandaşı gençlerin gözünden alsa da önerdiği ‘politik gençlik havuzu’ başka araştırmalara öneri mahiyetinde. Politikleşme süreçlerinde sağ ve sol yönelimler olarak başlıklandığı bazı temel çıkarımları şöyle özetlemek mümkün: AKP için ülke içi ahlâk, ülke dışı realizm sağ parti söylemindeki en baskın duruş olarak göze çarpıyor. Diğer taraftan küreselleşme olgusu da fırsat olarak okunuyor. Ülke içi ve ülkü dışının türlü düzeylerde kapsama biçimi tarihi bir misyona dayanıyor. Diğer sağ partilerdeki belirgin millilik duygusu ise dış-mihrak ihtivasına sahip ‘kötü karşılaşma’ ihtimallerini de beraberinde getiriyor. Sol partiler kümesine dahil edilen CHP, gençler için ideolojik boyutla merkez partisi olmanın arasındaki gerilimi yaşıyor. EMEP ve ÖDP yandaşı gençlerin parti ideolojisinden uzaklaşabildiği ve türlü fraksiyonlara ayrılabilirdiği tespit edilirken TKP yandaşı gençlerin parti ideolojisini yekûn olarak kabul edip başarılı bir endoktrinasyona sahip oldukları da yazarın bir diğer gözlemi. Sağ ve sol partileri epistemolojik olarak ayıran ideolojilerin ötesinde partinin gençlerle kurduğu ilişkinin de iki kanatta farklı tezahürleri söz konusu. Sağ partilerde ‘deneyimli abiler’in mihmandarlığı hayranlık uyandırırken sol partilerde ‘68 ve ‘78 kuşağının ‘böbürlenici’ tavrı gençler için şikayet konusu. Parti lideri hayranlığı ekseninde oluşan rol model sağ partilerde daha baskın.

Dördüncü makaleyi kaleme alan ve kitabı derleyen Cemil Boyraz, parti ve seçim sistemindeki sorun ağları üzerinden gençlerin siyasal süreçlere temasını eleştirel bir perspektifle değerlendiriyor. Politik alanın parti sistemi ile örülü olmasının parti dışı siyaset düşüncesini meşru görmemeyi getirmesi ile siyasetteki patronaj ve klientalistik ilişki ağlarının varlığı gençlerin siyasal süreçlerden dışlanmasına neden olması tespiti makalenin ana sorunsalı. Bu sorunsalı ikili redde oturtmak mümkün görünüyor; birinci red yaş eksenli hegemonyanın iyi gençliği iyi yetişkin üzerinden tanımlaması ve gençliği ilerlemeci-kalkınmacı ideolojinin taşıyıcısı olarak tayin etmesi. İkinci red ise siyasetin güvensizlik, yolsuzluk ve otorite ile özdeşleştirilmesidir. Dolayısıyla iki özne olarak parti ve gençlik birbirini reddederek ve tanıyarak dışlıyor,¹ gençlik karar alma süreçlerinin daha demokratik olduğu sivil toplum faaliyetlerine yöneliyor. Makalenin eleştirilebileceği nokta ise gençlerin ideal siyaset ve uzun vadeli makro çözümler üretmediği tespitini yapan yazarın, gençlerin siyasete ‘özgün bir duruş’ getiremeyeceği kaygısıdır. Bu nokta gençlerin siyasal süreçlerdeki varlığının yetişkinlerin siyaset kurgusu üzerinden kodlanması açısından makaleye geliştirilebilecek birincil eleştiri alanlarından.

Beşinci makalenin yazarı Pınar Uyan Semerci, temel olarak gençlerin siyasete mesafeleri ile karar al(a)mama tavrını aile kurumu üzerinden açıklıyor. Yazarın ilk tespiti, gençlerin siyasetle ekonomi arasındaki ilişkinin kurulamaması üzerine. Bu tespit birbirinin kapsayan iki noktada önem kazanıyor. Birincisi yoksulların önce kendi hayatlarını kurtarma girişimlerinin ve dolayısıyla siyasete olan mesafelerinin gençler tarafından haklı görülmesidir. İkincisi ise ilk noktanın sonucu olarak siyasetin ‘kalburüstü’ şablona yedirilmesi ve ‘elit’ perdede düşünülmesidir. Bu hakim düşünme biçimine göre siyaset gündelik pratiklerin içerisinde üretilmesinden çok, suni bir üretim alanına işaret ediyor. Yazara göre gençler, ebeveynlik orijin-

1. “Tanıyarak Dışlama” kavramı için bkz., Cenk Saraçoğlu, *Şehir Orta Sınıf ve Kürtler: İnkâr’dan ‘Tanıyarak Dışlama’ya* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2011).

li himayeci-korumacı yönlendirmeler sebebiyle özgürce karar alma yetilerinden yoksunlar. Sol yelpazede yer alan gençler aileyi kurumsal olarak mülkiyet temelinde değerlendirirken sağ yelpazedeki gençler 'aileye karşı sorumluluk' ekseninde düşünüyor. Yazar makalenin sonunda aileyi her koşulda kutsayan politikaların bireyleri pasifize ettiğini ele alıyor. Zira aileler metaforik olarak gençlerin sığındığı 'korunaklı liman'lar halinde. Bu çerçevede aileler, türlü yardım mekanizmaları üzerinden 'hak' sağlayarak kendi keyfilğinde bir tür sosyal politika görevi görüyor.

Demet Lüküslü 'Yeni Bir Siyaset ve Örgütlenme Modeli Üzerine Düşünmek' makalesiyle olumsuzlanan siyasetin getirdiği yahut dönüştürdüğü örgütlenme limitlerini sorguluyor. Yazarın gençlerin siyasete olan yaklaşımlarını üç önemli çıkarımda özetliyor: siyasi alanın kirliliği, siyasetin katılığı ve siyasetin bireysel alanı gözden kaçırarak farklılıkları hesaba katmaması. Gençler için siyasetteki patronaj ve hemşehricilik ilişki ağları kurumsal olarak siyasete yönelik umutsuzluk ve güvensizliğin ana kaynağı. Şehir hayatının öğelerini kendi filtrelerinden geçirerek toprağa bağlı aynılık hissi geliştirdiği kişilere servis eden hemşehricilik, kimlik üzerinden savunucu, hak üzerinden korumacı eğilimler gösterir. Hemşehrilerin birbirlerine karşı duydukları güven ihtiyacı ve koruma eğilimleri ortak görüş içerisinde yuvalanır ve kontrol edilebilir seçmen kararları iş, aş, barınak imkanlarına endekslenir. Ancak kazanımsal değil edinimsel olan hemşehricilik, siyasete olan etkisi itibarıyla gençleri siyasetten uzaklaştıran bir unsur. Nasıl bir örgütlenme sorusunun cevabı ise üç ayaktan oluşuyor: hiyerarşisiz ve özgürlükçü bir örgütlenme ve siyaset hayali, farklı grupların bir araya geldiği ve empatinin kurulduğu örgütlenmeler hayali ve ezber bozan/kafa karıştırıcı bir örgütlenme ve siyaset. Tüm tespit ve örgütlenme hayallerinin anlattığı ise gençlerin 'apolitizm'i bilgisizliğe/duyarsızlığa değil, bilinçli bir tercihe dayandığıdır. Bu sav, akademiye yeni bir gençlik algısı ve dili sunuyor zira 'apolitizm' süregelen siyasi katılım ritüellerinde gençlerin yetişkinlerce konumlandırılmamasıyla ilgili.

'Kurtarmaya Giderken Yakalandıklarımız' makalesiyle Volkan Yılmaz, Foucault referanslarıyla bezenmiş iyi bir gençlik-iktidar analizi sunuyor. Makbul gencin müstakbel vatandaşa yolculuğunu ve gençliğin bir kimlik olarak paradoksal ilişkiler içerdiğini tarifleyen yazar, tarihsel arka plana sadık kalarak gençliğin stratejik konumlanışını sorguluyor. Yaş hiyerarşisinin sıklıkla altının çizildiği makale, bu hiyerarşinin diğer tüm eşitsizliklerle birlikte düşünülmesi gerekliliğini öneriyor. Sınıfsal, toplumsal cinsiyet, statü gibi eşitsizliklerin birbirlerini besledikleri ve birbirlerinin içine yuvalandıkları düşünüldüğünde yaşın gayet tabii türlü düzeylerde tüm eşitsizliklerden kaynaklandığı iddia edilebilir. Gençliğin 'geçici' ve 'kısa süre içerisinde atlatılması gereken bir aylıklık' dönemi olduğu algısı, üzerine düşünülmesine gerek olmayan, toplumun herhangi bir organına katılımı önemsenmeyen ve ötesinde 'yetişkinliğe antrenman' olması bakımından gençliğin bir özne değil ara aşama olarak görüldüğü ileri sürülebilir. Bu açıdan, gençliğin gelecekle özdeşleştirilip gelecek adına misyon yüklenmesi bugüne dair taleplerinin üstünün örtülmesi anlamına gelmesi tespiti de önem kazanıyor. Yazar son olarak, Habermas kamusalının karşısına Fraser 'karşıkamusalılık'ını (*counterpublic*) koyarak yetişkin hegemonyasına yönelik incelikli bir öneri getiriyor.

Kitabın sekizinci makalesini Cemil Boyraz ve H. Ege Özen 'Gençlik ve Siyaset: Uluslararası İlişkileri Anlamlandırmak?' başlığında kaleme alıyorlar. Makalenin genel çerçevesi gençlerin Türkiye'nin güncel siyasetteki gelişmeleri uluslararası konjonktürden bağımsız ya da zayıf ilişkisellikle ele almaları üzerine kurulu. Yazarlar gençliğin küresel gelir adaletsizliği ve güç ilişkilerini Wallerstein'ın 'Dünya Sistemi Yaklaşımı' ekseninde temellendirdikleri çıkarımında bulunuyorlar. Bu yaklaşıma göre yarı-çevre ülkeler, çevre ve merkez ülkeler arasında ekonomik ve politik bir 'denge' unsuru oluşturuyor. Böylece Türkiye 'mağdur ülke' söylemiyle örülüyor. Diğer taraftan özellikle ABD'nin Irak işgali, egemen güçlerin denetimindeki ulusalcılığın üretilmesi de uluslararası ilişkileri yorumlamada model oluşturuyor. ABD ve AB'nin insan hakları üzerine dayatmaları Türkiye açısından olumlanırken iktisadi boyuttaki küreselleşme-

de emperyalizm saitleri devreye giriyor. Dolayısıyla Türkiye, gençlik algısında uluslararası yapı içerisindeki dönüşümleri uygulayan pasif bir yarı çevre ülke konumunda. Yazarların gençlerdeki güvenlik temalı kaygının ve siyasal dahiliyet limitlerini okul ve medyanın devlet-merkezli ve ulusal çıkar ekseninde yürütülmesine dayandırmaları gayet yerinde olup gençlerdeki düşünce kalıplarının nasıl üretildiği konusunda da aydınlatıcıdır. Son olarak, E. H. Carr'ın *The Twenty Years' Crisis* kitabında sunduğu realizm ve idealizm öğelerinin güçlü yönlerinin birleştirilmesiyle uluslararası sahnedeki dönüşümlerin yeniden okunmasını öneri olarak getiriyorlar.

Kitabın son makalesini Barış Gencer Baykan ve Demet Lüküslü 'Gençlere Göre Çevre: Küresel Ama Satırasarı Bir Sorun' başlığında kaleme alıyorlar. Mannheim ve Mead'in kuşak analizlerini yorumlayarak belli bir kuşağa mensup farklı grupların aynı tarihsel döneme ilişkin ortak değer bütününe paylaşımlarını çevreye olan bakışın üst soyutlamada ortaklaştığı temel çıkarım. Bor madenleri potansiyelinin milli-çevreci refleks üretmesi, hadisleri referans alarak dinin korumacı çevre perspektifi, kapitalizmin çevre sorunlarının baş müsebbibi olması, savunma sanayi orijinli nükleer enerji kaygıları, yerel ağlar ve konfederalizm ve sınıf mücadeleleri gençlerin çevre sorunlarını birlikte değerlendirdikleri temel ideolojik unsurlar. Ancak çevre sorunlarının yerel/ulusal ölçek yerine küresel boyutta değerlendirilmesi, üzerine düşünülmesi ve gidilmesi gereken başka bir araştırma konusu gibi görünüyor. Çevre sorunları siyasetin neresinde sorusunda ise karşımıza partiler yerine sivil toplum kuruluşları çıkıyor. Siyasi merceği olan sivil toplum kuruluşları ise çözümün odağında yer alıyor.

Araştırmanın gençliğin siyasi zihinsel iklimine eğilmesi bakımından, önemli bir boşluğu doldurduğu söylenebilir. Gençlik, günümüzde hemen hemen her kapsamda kullanılan bununla birlikte uzun ve çatışmalı bir sürecin ürünü olarak belirsizliklerle örülü bir kavram. Gençlik, kavramsal olarak bir yandan kabuller kümesinin öznesi olarak fizyolojik-belirlemeci göndermelere maruz bırakılırken diğer taraftan siyasi-sosyal bir kategori olarak da karşımıza çıkabilmektedir. İki durumda da hem bilgi, hem de pratik düzeylerde bir belirsizlik ile karşı karşıya kalınmaktadır. Türkiye'deki akademik ilgi sınırlılığına rağmen gençlik üzerindeki epistemolojik ve ontolojik belirsizliklere karşı çözümler ortaya koyması bakımından kitabın yeni araştırmalar için fikir verme potansiyeli de bulunmaktadır.

TOLGA TEZCAN

TÜBİTAK, Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü

HASAN ÜNAL NALBANTOĞLU, *Araştırmalar: Bilim, Kültür, Üniversite* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2009), 430 ss.
ISBN 978-975-05-0652-9

Mükemmeliyetçiliği, gerçekçiliği ve eleştirel yaklaşımı ile kendisini sadece uğraşısı olan bilim insanı olmaya adanmış, ussunu düşünmek, bilgi üretmek için kullanmış ve bu bilgiyi de 'bilgiye aç kullarıyla'—öğrencileri ve okurlarıyla—paylaşma adına büyük bir mücadele içine girmiş H. Ünal Nalbantoğlu'nun *Araştırmalar: Bilim, Kültür, Üniversite* başlıklı derleme kitabı şu tarz bir düşünce algısına dayanır: Modern çağın ardında getirdiği bilim ve teknolojiye büyük ilerlemeler ve gelişmelerle birlikte üretimden çok tüketime, tüketim pazarında sunulan gelip geçiciliği olan mallara ya da metalara ilgi duymaya başlayan insan, ilk anda bu ilgisini toplumsal alanda sergilerken, bu çağın pazar anlayışını içselleştirmesiyle, artık akademik dünyada da, üniversiter yapının bazı temel parametrelerini de sarsabilecek nitelikte gözüken kapitalizmin belli başlı geleneklerini gündeme getirmeye başladı ve getirmeye de devam ediyor. Bu geçmişte

var olup, gelecekte de bitmeyecek gibi görünen durumun, özellikle ‘şirketleşen’ üniversitelerdeki akademisyenler yönünde bir form kazanması, kitabın ana tema olarak algılanabilen odak noktasıdır. Bu odak noktası, kitabın iskeletini oluşturan üç ana bölümde ve bu bölümlerin ayrıntılı felsefi, teorik açıklamalar içeren alt başlıklarında, Türkiye’deki gelişmeler de göz önünde tutularak anlatılmaktadır.

Birinci bölümdeki ilk alt başlıklarda Nalbantoğlu özellikle modern çağın bilim dallarını—en başta felsefeyi—ve bilgiyi metalaştıran etkisinin, yoğun çalışan ve ‘düşünme’ kapasitesini kullanan düşünürün yok sayılmasıyla ifade bulmasını sorgulayarak, kapı dışarı edildiğini düşündüğü ve önemine ve gerekliliğine vurgunun azaldığı ‘üniversitas’ kavramını ele almakta ve Martin Heidegger, Max Horkheimer, Jacques Derrida gibi hem geçmişte, hem de günümüzde bu konulara yeterince kafa yormuş düşünürlerin metinlerinden yararlanarak genel olarak dünyanın ve özelde üniversite kurumunun gidişatını gözler önüne sermektedir. Bu gidişat çerçevesinde üniversitelerin—devlet olsun ya da özel üniversite olsun—şirket mantığıyla “akademik pazaryerlerine, malumat (enformasyon) fabrikalarına” (s.53) dönüşmesi ve hatta devletten ayrı olarak sadece bilim insanı yetiştirme görevine sahip olmalarına rağmen, açıkça devletin yeri geldiğinde manipüle edebileceği ideolojik aygıtlar haline gelmeleri, daha net bir ifadeyle, ‘üniversite a.ş.’ olmalarından dolayı, üniversitedeki düşünme özgürlüğü ve üniversite özerkliği kısıtlanmaktadır. Öte yandan, düşünmeyi hayat felsefesi yapan, fikir üretmek fikirlerini kamuoyunun duyarlılığına sunmaya çabalayan bir dalgın Thales ya da Thalesler halen varlıklarını sürdürmektedirler. Dalgın Thales, o çok aranan “gerçek bir alçakgönüllülük, “acılı bir yalnızlık, özel dalgınlık” (s.55) içinde fikir yaşamına devam edendir. Benliğinde kendi kendisini sorgulamasına iten ve “kişiye daha çok ne yapmaması gerektiğini aşıl原因an” (s.71) bu dalgın bilim insanı, Nalbantoğlu’nun kitabın her bir bölümünde bıkmadan usanmadan dile getirdiği *daimon*’a sahiptir. *Daimon* sahibi her insan, yaratıcı bir fikir geliştirir ve onu kişisel hırsına mı yenik düşecek, yoksa bilgeliği mi seçecek gibi seçmeli sorularla baş başa bırakır. Bu noktada, *daimon*’u iyi kullanmak ve onu içinde hissetmek en temel unsurdur, bir bilgin için. *Daimon*’suz bir bilim insanı ise araştırmacı, uzman nitelikleriyle modern çağ trendini geliştirerek, Nalbantoğlu’nun kitabında değindiği yavan söyleme boğulmuş, bilgeliğin yoksun olduğu, kurnazca hazırlanmış projelere dayalı *ersatz* bilimin bağımlısı olur. Bu bilim içinde, Nalbantoğlu’nun kitabında çokça metinlerine atıfta bulunduğu George Steiner’in, akademisyenle öğrencinin etkileşim kurmasında etkili olan sözle iletişimi yazıya tercih eden yaklaşımı yer almaz. Bunun anlamı, “endüstriyel yazma furçasına” (s.97) kapılmış bir akademisyen portresi görüntür vaziyettedir: *Ersatz-yuppie* akademisyen ya da diğer bir deyişle, akademik pazarın *homo academicusları*. Bu *yuppie* akademisyenlerde devlet memuru gibi Nalbantoğlu’nun deyişiyle “makinemsi bir insan doğası” (s.148)—yapay doğa—belirmekte ve böylece sorumluluk ahlâkından, etik yönelimden uzaklaşmış, sahtelik dünyasında yaşayan ve kârlılık ilkesini yerine getiren bir toplumsal tip ortaya çıkmaktadır. Bu toplumsal tip, Batı ve özellikle Amerikan akademik geleneğini sergilemekten geri kalmaz. Böylece, Nalbantoğlu, toplumsal tipin ruhsal olarak huzursuzluğuna ve bellek yitimiyle gelen yaşamının çöküşüne işaret ederek, ahlakın ve etiğin yok oluşunu simgelemektedir. Bölümün sonundaki alt başlıkta ise sanatla ilişkili olarak ele alınan, ancak aslında akademik dünyada özellikle yavan söylemlerle gelen ‘boş laflar’ı ya da laf kalabalığı yaratan sözcüklerin *kitschleşmesini* teorik tartışmalarla açıklayarak, *yuppie* akademisyenlerin tam bir görüntüsünü çizmektedir.

İkinci bölüme gelindiğinde Nalbantoğlu, özellikle Türkiye’de bu çizilen *daimon*’suz, *ersatz-yuppie* akademisyenlerin tamamen dışında kaldığını düşündüğü Behice Boran, Muzaffer Şerif Başoğlu, Mübeccel Kıray ve Şerif Mardin olarak listelenen düşünür ve bilim insanlarının “portrelerini” okura sunarak, hem bu insanların toplumsal boyutta nasıl birer dalgın Thalesler olarak kalmaya devam ettiklerini, hem de metinlerinin ve fikirlerinin ana temalarını nelerin oluşturduğunu yer yer eleştirel bir tavırla vurgulamakta ve bu düşünürlerin akademik ve bilim dünyasında, unutulmaması gerekenler arasında yerlerini almalarının

önemle altını çizmektedir. Bununla birlikte, Nalbantoğlu, Joseph Needham ve Maurice Dobb olmak üzere iki Batılı düşünürü de bu bölümde tanıtır. Needham'ın Batı bilimine olan yaklaşımındaki sorgulayıcılığı ve metninden de kaynaklı olmasıyla Çin uygarlığının önemini bilimsel açıdan vurgulayarak, bu iki uygarlığın sentezini savunması ve Dobb'un da Nalbantoğlu'na Osmanlı iktisat tarihi hakkında öneriler vermesi Nalbantoğlu için önemlidir.

Son bölüm, aslında tam da kitapta bu kadar teorik ve felsefi yaklaşım yer alırken, neden bu *yuppie* akademisyenlerden ya da *ersatz* bilimden “kurtulmanın” yollarını açacak öneriler yok sorusuna yanıt niteliğindedir. Özellikle, Türkiye’de nasıl bir yol izlenmesi ve devlet tarafından nasıl politikalar geliştirilmesi gerektiği, sivil toplum-devlet ayrımının iyi bir biçimde anlaşılmasıyla üniversite kurumsal yapısının doğru şekil alabilirliği ve bunun yanında, bilgi ve enformasyon arasındaki ince ayrımı, modern teknoloji çağında anlamlandırarak enformasyondaki “tek düzeliğe karşı bilginin çok sesliliğini” (s.421) öncelikli olarak vurgulama gibi saptamalar arayışları ya da aranan şeyleri gündeme getirmektedir.

Bilişim ve teknoloji çağının, genel anlamda insan doğasını ve varlığını ontolojik bir sorgulama içinde, toplumları ve yaşam pratiklerini, kültürleri, üretim ve tüketim biçimlerini etkilemesi halen tartışma konusu olmayı sürdürürken, Nalbantoğlu'nun kitabındaki bilimde ve akademik dünyada, bilimsel bir çalışmayı metalaştıran, bilim adamını uzmanlaştıran ve bilginlikten yoksun ve yavan söylemlerde bulunmayı kendinde yer etmiş yapay bir birey haline sokan düşünceleri, genç akademisyenlere hem eleştirel bir bakış sunar hem de kendilerini sorgulamaları için açık kapılar bırakır. Bu sorgulama sonucunda gelinen nokta şudur ki, Nalbantoğlu'nun kitabı, var olduğuna inanılan *yuppie* akademisyenlerin *daimon*'larını harekete geçirme ve bu açıdan “düşünme” ve “eleştirel yaklaşıma” kavramlarının varlığını da tekrar gündeme getirme arzusunu canlı tutan bir potansiyel taşımaktadır.

FULYA BALKAR

Çankaya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

DAVID SHAKLAND, *The Alevis in Turkey: The Emergence of a Secular Islamic Tradition* (Oxon and New York: Routledge, 2003), 256 pp. ISBN 978-0-415-44436-1

David Shankland's volume *The Alevis in Turkey* is based on the author's in-depth ethnographic research carried out on Turkish Alevis, a heterodox Islamic religious minority comprising around 15% to 25% of the country's population, since the late 1980's. It provides the reader with comprehensive information not only on the culture, religious doctrine and practice of Turkish Alevis—meaning at the same time it does not deal with the special case of *Kurdish* Alevis—but also on the impact of political and social change on traditional Alevi village life. Additional to the data collected in participatory observation, *The Alevis in Turkey* is based on interviews Shankland has conducted with different villagers as well as his analysis of religious texts, poems and songs.

The author Dr. David Shankland, a pupil of Ernest Gellner, teaches social anthropology at the Department of Archaeology and Anthropology of the University of Bristol and since October 2010 has been director of the Royal Institute of Anthropology. From 1992 to 1995 he first used to be the Assistant, than the Acting Director of the British Institute of Archaeology in Ankara. With *The Alevis in Turkey* Shankland proves himself again as one of the most competent experts on Turkish and, especially, Alevi culture within the Anglo-American academic sector. Although the book deals exclusively with Alevis, the author

has conducted considerable research in Sunni villages too and develops his central theses by contrasting the Alevi minority with the Sunni majority. The main research question Shankland focuses on, is based on one key difference between both groups he observes during his ethnographic field work: “Both the Sunni and the Alevi villagers want to modernize but ... the Alevi villages experience substantially greater conflict and difficulty” (p.4). By comparing the traditional social organization and religion of Alevi and Sunni village life as well as their social position within Turkish society Shankland tries to answer the question why “the Alevis must change more than the Sunnis to become part of the Turkish nation” (p.5).

This question comprises the central theme of the volume: the differences between the Alevis and Sunnis in rural Anatolia regarding their ability to adapt to social change and development. During the continuous transition process from traditional rural village life still being mainly based on subsistence agriculture to modern urban life the Sunni villages gradually expand “from a rural community into flourishing urban settlements” (p.5). The Alevis on the other hand, instead of expanding from villages into sub-provincial towns, tend to move from their villages to the major cities of Turkey like Istanbul, Ankara and Izmir—a process which results in slowly but steadily declining population numbers within rural Alevi settlements, causing further problems for the ones remaining.

According to Shankland’s observations the Alevis, although facing much more problems to adapt to modern society, paradoxically often refer to themselves as *biz modern insanız* (“we are modern people”) as a contrast to the Sunnis which they tend to regard as over-religious and anti-modern. By defining themselves as ‘modern people’ Alevis want to point out the fact that, far more than the average rural Sunni villager, “they have embraced Atatürk’s secular, Western cultural orientation” (p.5). The vast majority of the Alevis share as a collective component of *Alevilik* (‘Aleviness’) the loyalty they feel towards Atatürk and his founding principles of the Turkish Republic. To the Alevis Atatürk represents a number of things they strongly identify with: he is the founder of the nation, a protector from religious persecution who also rescued them from foreign rule, a modern man who revealed scientific enlightenment and modernity, and enabled Turkish civilization to emerge after centuries of Arab and Koranic-dominated interpretation of history (p.21).

On the other hand, Turkish Alevis “feel a profound ambiguity towards central rule. ... This feeling of dismay is one reason why they are commonly and correctly held to be part of the Republican left wing, and an important part of their contemporary self-conception as being a deprived minority” (p.22). The fact that most Alevis are dedicated supporters of the idea of secularism derives from this self-perception of being a suppressed minority. Secularism is regarded as a protection from the discriminatory rule of the Sunni majority as the Alevis experienced it during the pre-Republican era. Furthermore, and more importantly, it is a “reflection of the wider transition to becoming part of the modern nation” (p.173).

Shankland’s central answer to his question on the missing capability of Alevis to adapt to the transformation process experienced within Turkish society is that

“this vibrant, continuing, even intensifying relationship between citizen and the state is compatible with traditional Sunni village-state relations and that the traditional social order within the Sunni villages is compatible with their being absorbed gradually into the national, dominant, centralized administrative system, a system that they have in turn been able to influence substantially. ... In contrast to this ... the Alevis cannot integrate into the modern Turkish state without conflict between this integration and belief in their myths, rituals and ideals because. ... these undermine the legitimacy of the central government (p.5).”

The Alevis’ incapability to transform their rural settlements gradually into sub-provincial towns as it happens with many Sunni villages, a process accompanied by an expanding influence of the central administration, derives from the radically different way they order their social life in the traditional village

settings. Giving an example, Shankland stresses the fact that in contrast to the Sunnis, the Alevis can look back on a long tradition of dispute settlement within their communities. Their holy men—the *dedes*—who are in charge of holding the religious *cem* ceremonies, are also responsible for solving conflicts between different villagers. This structure of dispute settlement strongly opposes to the growing government influence and interference which is related to the transition process from traditional to modern settlements. The Sunnis on the other hand, lacking any kind of own dispute settlement tradition, have always been more used (and willing) to consult government institutions like courts to solve disagreements.

Shankland concludes his book with a rather grim outlook: The developments observed during his fieldwork, he summarizes, lead to a gradual impoverishment of Turkey's Alevi population. While in the village setting no relevant class division in the sociological or economical sense between Alevis and Sunnis appears to exist such distinctions "become more significant as the social life of the Alevi community shifts more and more into the urban setting" (p.183). While the traditional Alevi villages are increasingly threatened by complete abandonment, the Alevis who have moved to the urban centers of Turkey are exposed to unemployment and impoverishment, partly due to the ongoing discrimination on the labor market. This process entails the danger to further fuel the already existing tensions between the Sunni majority and the Alevi minority; an alarming development not to be ignored neither by the public nor by Turkish government officials.

Academic interest in Alevis is a rather new phenomenon within social sciences and until recently literature on this topic was very scarce, especially in English language. Therefore, David Shankland's volume is in the first place a very welcoming contribution to a deeper understanding of a long neglected secular religious tradition—a tradition nowadays receiving steadily growing attention. It is still one of the very few volumes dedicated exclusively to Alevis and Alevi culture which is available in English and provides the reader with comprehensive information based on years of in-depth ethnological research. But Shankland's volume is not only a well elaborated summary of Alevi culture, it is also an interesting work on modernization and transformation processes. By focusing on a traditional environment which is at a point of transition, Shankland provides us with an encompassing study on how different social groups (are able to) deal with modernization processes according to their cultural background.

Additionally, the book points to a potential future trouble spot within Turkish society which doubtlessly deserves to get broader public attention: the question of minorities which has been a problematic issue in Turkey for centuries and since the downfall of the Ottoman Empire and the foundation of the Republic has become even more urgent. Although Turkey has experienced remarkable changes in the field of human rights as a result of the association process with the European Union, the country is still infamous for systematically neglecting and violating the rights of its minorities. And although Shankland does not take any position within this discussion, his comprehensive analysis of Alevi culture still draws the reader's attention to the question of minorities in Turkey and the case of Alevis in particular; a case which for a long time has not received sufficient attention.

JULIAN IRLenkÄUSER

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Avrupa Birliği Enstitüsü